

Александар Петров
Универзитет у Београду
Филолошки факултет
sashapt@hotmail.com

821.163.41-1.09-055.2(082.2)
https://doi.org/10.18485/ai_pesnikinje.2018.ch2

СРПСКЕ ПЕСНИКИЊЕ У ПЕСНИЧКИМ АНТОЛОГИЈАМА 20. ВЕКА

Циљ рада био је да се утврди присуство српских песникиња у песничким антологијама 20. века (уз осврт и на најважније у 21. веку). Прегледано је зато више од 60 антологија, претежно српске поезије, не само писане у 20. веку. Мањи број антологија је и на страним језицима. У антологијама, објављених у 20. веку, без песникиња је 9 антологија; с 1 песникињом 23 антологије; са 2 песникиње 10; са 3 песникиње 8; са 4 песникиње 1; са 6 песникиња 3; са 16 песникиња 1 антологија. Само у једној антологији однос песникиња и песника је 1 према 5, у још једној је готово 1 према 10, док је у осталима несразмера неупоредиво већа. У две антологије представљена је само поезија песникиња.

Кључне речи: песничке антологије; српске песникиње; женска поезија; српска женска поезија од Средњег века до краја 20. века; српска женска поезија у 21. веку.

Прва антологија о којој ће у овом раду бити реч је *Антологија новије српске лирике* Богдана Поповића, објављена у Загребу 1911. године. Она је у 20. веку доживела 20 издања и дуго је била једна од најутицајнијих српских књига посвећених поезији.

У „Предговору“ Поповић је написао да је под новијом српском лириком „разумео нашу лирику од

Бранка Радичевића на овамо“. Мада појам „лирика“ у наслову не одговара увек избору песама (нису све лирске), Поповићева *Анџолоџија* је, и уз превиде неких великих песника и изузетних песама (да поменем само Костићеву „Santa Maria della Salute“ и „Можда спава“ Владислава Петковића Диса), нарочито важна за разумевање веома разноврсне и богате прве песничке деценије 20. века. У тој деценији примерено место заузима и Даница Марковић са 3 песме („На бунару“, „Galium vegum“, „Априлска елегија“) и као једина песникиња у књизи (уз 25 песника и укупно 169 песама).

И Скерлић је у *Историји новије српске књижевности* Даницу Марковић уврстио међу деветоро српских песника којима је у најновијем раздобљу посветио посебну пажњу, назвавши је „досада најбољом песникињом у српској књижевности“ (Скерлић 1914: 346). А пре ње, у 19. веку, посебно је издвојио још само Милицу Стојадиновић Српкињу, написавши, ипак, да је „уопште занимљивија као појава но као књижевница“ (исто: 155).

Велики рат (1914-1918) битно је утицао на промену положаја жена у друштву. Али су се и поборнице женских права, не само за право гласа него и за већу улогу жена у јавном животу, ангажовале током рата у заштити домовине и у хуманитарним активностима. А после рата је због огромног броја погинулих мушкараца за жене породични дом престајао да буде једино важно „радно место“.

За време Великог рата, 1917. године у Ници, објављена је, руком писана и литографисана, *Анџолоџија* Миливоја Павловића. Десет година касније, 1927, појавило се у Београду и њено друго издање, с предговором Јаше Продановића. Павловићева *Анџолоџија* сеже у дубљу прошлост од Поповићеве, јер после Змаје-

ве уводне песме „О песни“, почиње песмом Лукијана Мушицког „Глас арфе шишатовчке“.

Мада код Павловића Даница Марковић има само песму „Gallium verum“, он није пренебрегао Милицу Стојадиновић и њену „Молитву“. Овај антологичар се одлучио да укључи и песму у прози сасвим непознате Јелене Лукић – „Враћање моме Брами“. Вероватно је то прва српска песма у целини надахнута Будом. Њени први стихови, прозни, посвећени су, у контексту смрти, „светој Веди“, а „друкчији крај свему гласи...“.

„Кад смо се оног тужног, проклетог, страшног дана растајали за вечно, гордо кријући сузе и сваки израз бола, – да се одали не би – тада сам умрла драги, умрла потпуно, вечно. Јер, кад умрех за тебе: умрех и за свет вео; умрех и за себе саму... Права је то смрт била, животу ни трага не беше...“

А кад ми грешна душа прође кроз безброј тела, која су носила разна фантастична имена, што си ми некада дао у првом заносу своме, умори се и клону и без складишта оста, лебдећи, лако у зраку...

Ал’ вечно остати тако између неба и земље, а да се не укаља у кужном, нечистом зраку, у коме безброј грешних нечистих душа лети, – не би јој могућно било, – и она зажеле тада да опет оживи ил’ умре – коначно, за вечна доба, као и људско, првобитно јој тело...

Но на грешној земљи овој ретко је ко живео и једном, а каму ли двапут – срећан; не, није могуће било, и крај то не мога бити ... И душа прикупи часом, у задњем очајном трену, сву моћ сећања свога на прошлости далеке: Буданске сети се вре и њеног божанског Бrame, у ког се враћа све мртво и оживљава у њему... Тад ’Brame’ сети се свога.

Ти си то био, мили! И ја се вратих Теби и стопих се са Тобом, о мили, божански створе! ...“ (Ј. Лукић: 1927: 377).

У дослуху су ови стихови и са ратним добом у којем се појавило прво издање Павловићеве антологије.

На крају друге деценије, појавила се и *Анџолоџија српске лирике од Бранка до данас* (Београд, 1920) Војислава Илића Млађег. Ни његовим избором није заборављена Даница Марковић са 3 песме („Писмо“, „Galium vegum“, „Резигнација“), а први пут се јавља Јелена Димитријевић са 2 песме („Тајна душе“, „Спровод хероја“).

У првој години треће деценије Сима Пандуровић *Анџолоџијом најновије лирике* (Београд, 1921) почиње прво вредновање искључиво „песама које су се појавиле после Европскога Рата“ (Пандуровић 1921: VI). Пандуровић је одао признање двома „одличним“ (исто) предратним антологијама, Поповићевој и „добро сређеној антологији *Млада Хрватска Лирика* од Г. Љубе Визнера“ (исто). У Пандуровићевом избору налазе се само песме претходно објављене у часопису *Мисао* (први број изашао новембра 1919), чији је он био, заједно са Велимиром Живојиновићем и Милорадом Јанковићем, оснивач, а о вредносном критеријуму уредничком највише сведочи чињеница да су Ујевић и Црњански у антологији заступљени са само 2, односно 1 песмом. Пандуровић је својим избором, међутим, истакао и данас већ готово заборављене песнике (Војислава Колунџића, Живка Миличевића), али и који одолевају заборава, као Душана Васиљева и, ипак, Велимира Живојиновића Massuku (са по 5 песама). Пандуровићева *Анџолоџија* памтиће се, ипак, највише по томе што је наговестила Десанку Максимовић као велику песникињу, са чак 11 песама: „Пролетња песма“, „Покошена ливада“, „Једна смрт“, „Чежња“, Из „Пролетњих песама“, „Стрепња“, „Предосећање“, „Болно пробуђење“, „На растанку“, „Заволе бела, мирисна ружа...“ (песма

у прози), „Питање“ (песма у прози). Присутне су, што свакако доприноси значају овог избора, још две песникиње: Даница Марковић са 3 песме („Екстаза“, „Finale“, „Јубилеј“) и Аница Савић (први пут у антологијама) са изврсном „Сафијском одом“ (слободан стих, без рима).

Удружење рез. официра и ратника централне управе у Београду као издавач, а Младен Ст. Ђуричић и Мирко Дамњановић као уредници, издали су *Антологију српске рајне лирике 1912–1922 год.* (Београд, 1926. године). И уредници ове антологије, као и Пандуровић, бии су веома критични према поезији *нових*, ствараној и за време рата и у првим послератним годинама. Главни су песници, од њих 36, Алекса Шантић и Милутин Бојић са по 7 песама, затим Милосав Јелић са 6 песама, док су Дучић, Д. Ј. Филиповић и Војислав Илић Млађи представљени са 5 песама. Дис је, међутим, заступљен са само 2 песме, Винавер са 3, Црњански са 1 песмом, колико има и једина песникиња – Јелена Ј. Димитријевић. Њеној песми „Спровод хероја“ место је и у антологији српске ратне поезије (Великог рата), о чему сведоче и ове строфе (од шест стихова, које нису честе у српској поезији):

»...

Троја кола, црна као три утваре,
Иду, шкрипе, вода клизи са крстова ...
За њима таљиге лупарају старе ...
Четир бела проста ковчега чамова ...
Четири се старца, у суром шињелу,
Погурили, носе по крстачу белу ...

На спроводу никог осим свештеника,
- Црна се мантија чини ко црнина, -
И шест из последње одбране војника.
Ни посмртне речи, ни плача. Тишина.

Само што та кола, црна ко утваре,
Шкрипе, и таљиге лупају старе.

Уз прозоре где-где прибиле се жене,
Са спровода честих огрубела срца.
Ал' не. Спроводом овим растужене:
Млада, стара ... свака у сузама грца.
Из оловог, ниског неба киша лије,
Тужно труби труба, тужно добош бије.

Чиј' је ово спровод? Нико не изусти.
Пред сваког изађе поворка представа:
Битка, лом и трка, грмљава, дим густ,
И гомила мртвих и рањених лава ...
И сви погледају у просте крстове,
И свима навиру горке сузе нове.

Оловком, невешто, руком каквог друга,
На крст су имена записана њина:
Са те је простоте силна наша туга,
У тој је простоти наша величина ...
О, светла имена са крстача бели'
Ових што су светом име нам пронели! ...!

При самом крају за српску књижевност изузетне треће деценије појављује се и необична *Антологија „Одабрана страна“*. Из савремене српско-хрватске лирике. Издавач је часопис *Књижевни север* (Суботица, 1929), а повод за њену појаву је часописна петогодишњица (1925-1929). Песме су бирали сами песници – 50 песника по једну песму, а песме је распоредио Миливоје В. Кнежевић. Антологија се заснива на часописној рубрици „Одабрана страна“ у којој су песме биле објављене, или је требало да буду објављене. Уредник

описује ову антологију као избор „најкарактеристичнијих или најдражих песама“ самих песника, у чему је „њена новина и њено главно обележје“ (Уредништво Књижевног Севера 1929: 1).

Ово је и прва српска песничка антологија на чијем је уводном месту песма једне песникиње – „Песник“ Јелене Спиридоновић-Савић. Антологија је подељена према сродности мотива на четири групе, а у првој групи је и песма Јованке Хрваћанин – „Лутање“. У другој групи су песме „Прича“ Милице Костић-Селем и истоимена песма Вере Обреновић-Делибашић. На челу треће групе је Дучићева песма „Ave Serbia“, а на уводном месту четврте групе опет је песма једне песникиње – „Данте у Апенину“ Анице Савић-Ребац. Уврштена је у ову групу и песма „Помилуј, Боже!“ Десанке Максимовић.

Песникиње су добро бирале своје песме, укључујући и данас заборављену песникињу Веру Обрадовић-Делибашић. Њена песма, писана слободним стихом, „прича“ о чудном момку „што о њем шапћу девојке младе / да се ко злодух по ноћи краде / и пева некој вештици страшној / по бури злој!“, а „да ни једној из нашег села / девојци лепој запеват неће, – већ пева њој!“.

На размеђи две епохе, модернистичке и обележене социјално ангажованом литературом, била су у Београду објављена надреалистичка издања: алманах *Немојуће* (1930) и три броја часописа *Надреализам данас и овде* (1931. број 1 и 1932. бројеви 2 и 3). Ни међу српским ни међу страним сарадницима није било нити једне жене.

У четвртој деценији издата је у Београду *Анџологија новијеј југословенској лирској и ејској њесништва*, (прво издање 1932, а проширено 1939) Андре Жежеља. Она је без песникиња, а вредна је помена пре свега што је у њој на антологичарским страницама први пут место нашла Костићева песма „Santa Maria dela Salute“.

Антиологијом српскохрватске њослерајне лирике (Београд 1937) Ђуро Гавела се придружио критичарима модерне српске поезије из претходне деценије. Он је, међутим, високо оценио поезију Десанке Максимовић, додуше једине песникиње у антологији. Неке од њених 9 песама, углавном љубавних, изостајаће из антологија друге половине 20. века, али има и оних, „правих Десанкиних“, у којима се укрштају љубав према човеку, природи и Богу („Прекор“, „Две молитве“, „Два дана у шуми II“). Водећи песник Гавелине антологије ипак је Велимир Живојиновић (са чак 15 песама). Оваквом оценом Живојиновићеве поезије Гавела као да је пресудио да његова антологија, упркос интригантном предговору, доживи судбину свог главног песника, а то значи да остане близу маргине књижевних вредновања у каснијим деценијама.

Те 1937. године, часопис *Југословенски расвић* објавио је, уместо бројева за април и мај, *Антиологију лирских њесама*. Поред Десанке Максимовић (3 такође „праве Десанкине“, дакле одличне песме – „Молитва очевом срцу“, „Весела јесен“, „Небо у завичају“) уврштене су још две, тада и касније запостављене, али не и незанимљиве песникиње – Полексија Д. Димитријевић-Стошић и Зорка Петровић (са по 3 песме).

У међуратном периоду објављена је у Београду, али без назнаке датума, и *Антиологија љубавне лирике* Божидара Ковачевића (издање књижаре Здравка Спасојевића). Ковачевић је у „Предговору“ написао да су у овој збирци „сажете, по његовом мишљењу, најлепше љубавне песме наше“, „све што су кроз четири и више векова стварали познати и непознати песници“ (Ковачевић без године и броја стране). Састављајући антологију Ковачевић је „једнако имао на уму“ речи „блаженог Деспота“ у по њему „најлепшој и најчистијој строфи“:

„Младићи и девојке, љубав љубите, али право и незазорно, да не бисте младенство и девичанство повредили, којем биће нашем Божанству припада, те да Божанство не узнегодује“ (исто). У избору су и „народне песме“ (20) и стихови преко 60 песника. У „Садржају“, по азбучном реду презимена, привлаче пажњу Андрић (песмом „Кога ли сада љуби она млада жена“), Винавер („Ми се чудно разумемо“), Десанка Максимовић („Стрепња“, „На бури“, „Девојачка молба“), Даница Марковић („На бунару“), Матош (1), Сибе Миличић (1), Назор (3), Његош (1, „Ноћ скупља вијека“), Петковић Дис (1, „Можда спава“), Бранко Радичевић (само 3), Ракић (такође само 3) Ујевић (4)... Поново, дакле, само две, очигледно већ канонске песникиње, обе у другом плану. А водећи песници су Змај (11), Дучић (8), сам антологичар Ковачевић (8 песама, које је изабрао М. М. Пешић) и, што је изненађење за овакав избор – Црњански (7, али без „Мизере“). Друго је, али негативно изненађење, што је и Ковачевић, прочитавши за ову намеру „преко сто књига“ и „прелиставши“ око „четрдесет листова“, изоставио Костићеву песму „Santa Maria della Salute“.

Пета деценија обележена је опет у српској поезији великим, светским ратом (1941-1945), али и једном од најбољих српских песничких књига, Дучићевом *Лириком*, издатом 1943. у америчком граду Питсбургу.

У окупираном Београду, у издању *Српске књижевне задруге*, изашла је *Нова антологија српске лирике* Светислава Стефановића у два тома: *Прво доба (Књија прва 1943)* и *Друго доба (Књија друга 1944)*. У *Књизи првој* је 10 песника, од Његоша до Војислава Илића, без песникиња, а у *Књизи другој* је 16 песника, од Милорада Митровића до Милорада Петровића, с 1 песникињом: Даницом Марковић. У односу на поезију Данице Марковић антологичар није одступио од Поповићевог

избора, ни бројем песама (3) ни изабраним песмама („Априлска елегија“, „На бунару“, „*Gallium verum*“), променивши само њихов редослед.

Зборник *Југословенска поезија* (Београд 1949), у издању Савеза књижевника Југославије, у знаку је социјалистичког догматизма и одсуства неких великих песника 20. века (Ј. Дучића, Р. Петровића, М. Настасијевића). Међу одговорнима за избор су, поред других, М. Богдановић, Е. Финци и В. Глигорић. Присутни су, ипак, Шантић, чак и с песмом „Претпразничко вече“, затим Ракић, и с песмом „На Гази-Местану“, Бојић и с „Плавом гробницом“, Васиљев („Човек пева после рата“, Плач матере човекове“). Десанка Максимовић је заступљена са 6 песама, „Пролећном песмом“ из Гавелине антологије, али и песмама карактеристичним за рано поратно доба, као што су песме „Спомен на устанак“, „Мајкама“, „Вуков утук“.

Модернизам, прокажен догматском књижевном критиком, привлачи ипак младе песнике, бар као формално песничко искуство, што се запажа у зборнику *Поезија младих* (Београд 1948), који је уредио Ристо Тошовић. У књизи су 4 песме Мире Алечковић и 1 песма Олге Јовановић, све углавном у знаку тзв. социјалистичког реализма.

Прва антологија која се појавила у шестој деценији била је *Антологија сџарије српске поезије* Младена Лесковца (Београд, 1953). Антологичар пише у поговору („Уз ову књигу“) да је Светислав Вуловић, „набрајајући песнике предбранковског времена“, нашао за вредно да поброји њих познатијих 44 песника“ (Лесковац 1953: 245), од којих је он уврстио 12, као и још 11 које Вуловић није споменуо. „По правилу узимане су искључиво песме написане до 1847. године, осим у случајевима када су од већ раније формираних песника

(Јован Ст. Поповић, Милица Стојадиновић Српкиња, Васа Живковић) на чије певање Бранко Радичевић није утицао“ (Лесковац 1972: 453). Поменута Милица Стојадиновић Српкиња је једина песникиња Лесковчеве антологије, заступљена са 2 песме: „Певам песму на коју ме ово тамно облачно вече побуђује“ (1854) и „На смрт једној лепој сеоској девојци умрлој 2. марта 1855“. Лесковац 1972. пише да је првој песми сам дао наслов, а према речима који непосредно претходе у песникињином „познатом фрушкогорском дневнику“, где је песма била објављена (исто: 441). Лесковац добро описује песму као „патриотску и симболичну“ (исто), што је очигледно из строфа које наводим: „... Облаци страшни, / Ах, куда, куда? / Немојте небо / Наткрити свуда. // У једном крају / Белога света / С надежом блиста / Сад једна звезда. // О, даље, даље, / Од звезде оне, / Да ни облачак / На њу не клоне. // Да њени зраци / У ноћи овој / Просипљу наду / Мајци тужећој. // Која ј’ то мајка / Сви ми је знамо, / Јер њену тугу / Давно слушамо“.

Обнови модерног и космополитског духа у шестој деценији нису, бар не у првом таласу, нарочито допринеле српске песникиње. У две битне модерне антологије, Борислава Михаиловића (*Српски њесници између два рајта*, Београд 1956) и Зорана Мишића (*Анџолоџија српске њоезије*, Београд 1956), само је једна песникиња – Десанка Максимовић, а ни она код Мишића у првом плану.

Мишић сврстава Десанку Максимовић међу оне песнике који су имали „оне тренутке стваралачког замаха“ до који су долазили не само „авангардни“ песници „већ и најизразитији представници конзервативних, формалистичких и сентименталних схватања, од Змаја до Десанке Максимовић“ (исто: XIV).

Мишићева оцена поезије Десанке Максимовић и избор из њене поезије биће с правом оспорени. И

њеним новим песмама, као и бољим читањем оних из претходне деценије. Као што „Спомену на устанак“ (за разлику од песама „На бури“ и „Не бој се“) није место у антологијама, поготову ствараним по начелима модерне светске поезије, не стоји у начелу ни оно што је Мишић одлучио да опрости песникињи, и то „много штошта“: „и површност мисли, и оскудну метафору, и стандардни поступак поетизације свега виђеног и доживљеног“ (исто: 232).

Антологија Борислава Михајловића разликује се од Мишићеве и по томе што је опсег његовог избора био сужен на само две деценије међуратног периода. Зато је разумљиво што су код њега присутни песници који су одсутни код Мишића, (Д. Васиљев, И. Андрић, Т. Манојловић, В. Живојиновић, М. Лесковац, Д. Благојевић), као што су и многи песници из Мишићеве антологије код Михајловића заступљени с већим бројем песама.

Мада је и Михајловићев однос према поезији Десанке Максимовић донекле критичан, његов опис песникиње је чак и надахнут (наводим само завршни део): „Одличан, лак, мек версификатор унела је читаво обиље рима у нашу поезију. Без дубине и снаге она је као једино оружје носила своју свежу, наивну, топлу, искрену реч. Сва од белине, од нежности“ (исто: 162). И у Михајловићевом избору њених песама (8) присутне су песникињине песме које је одабрао и Ђуро Гавела („Мрак“, „Пролећна песма“, „Сребрне плесачице“), неке од којих се Гавела ипак уздржао („Опомена“, „Предосећање“), али и оне које је Михајловић с разлогом први укључио („Покошена ливада“, „Змија“, „Сељакова смрт“).

И Предраг Палавестра је покушао да нове и различите песничке токове шесте деценије подржи својом *Антологијом њослерајне српске поезије* (Београд 1955). Палавестра је избором изједначио песнике који су ше-

сту деценију учинили поново деценијом српске модерне поезије, Васка Попу (5 песама), Миодрага Павловића (4 песме), традиционалнијим али исто тако песником првог реда Стеваном Раичковићем (6 песама), са песницима који ће убрзо изгубити антологијски статус (осим неких код Палавестре) – Славком Вукосављевићем (5 песама), Д. Грбићем (4), или С. Мандићем (4), као с песником Бранком В. Радичевићем (5), који постхумно поново привлачи пажњу критичара, али не као темељну и постојану као песник *Дневника о Улису* (1954) Јован Христић (1) или тада већ објављених „Сонета Магу“ Борислав Радовић. Палавестра није оценио ни разлику у значају Мире Алечковић (2) и Гордане Тодоровић. Гордана Тодоровић (1933-1979), несумњиво претеча модерне поезије савремених песникиња, и у новом, 21. веку, заслужује већу пажњу од књижевних сусрета који се у родном Сврљигу одржавају сваке године у њену част и књижевне награде која носи њено име. Њена прва песничка књига *Гимназијски ѿренуѿиак* (1954) била је књижевни догађај, песникиња је за њу добила Бранкову награду, а поводом књиге писали су Борислав Михаиловић-Михиз, Стеван Раичковић, Драгиша Витошевић и други.

И у Загребу се појавила антологија *Враѿиа време-на* (1958), „антологија пјесничке генерације, која је почела стварати и развијати се у новој Југославији“ како су у предговору нагласили њени састављачи Иван В. Лалић и Јосип Пупачић (И. Лалић, Ј. Пупачић 1958: 5). Од српских песника у првом плану су Васко Попа, Миодраг Павловић и Стеван Раичковић са по 7 песама, колико имају и хрватски песници Јуре Каштелан, Весна Парун и Славко Михалић. У антологији су добро представљени и Драган Колунѿија (5), Борислав Радовић и Иван В. Лалић (4), Бранко В. Радичевић, Јован Христић и Велимир Лукић (3), а водећи песник Палавестрине антологије (да не по-

мињемо песнике са по 2 песме), Славко Вукосављевић, са само 1 песмом. Изабране су, поред Весне Парун, и две хрватске песникиње, Весна Крмпотић (4) и Ирена Вркљан (3), док је једина српска песникиња, Гордана Тодоровић, представљена поново песмом „Ако то кога занима“.

У Загребу је објављена 1960. и једна необична *Антологија југославенске литературе (Поезија, проза, драма)*. Њени састављачи, Иво Франгеш, Младен Лесковац, Маријан Матковић, Франц Петре и Драгутин Тадијановић, објаснили су у „Уводној ријечи“ да је овај избор „први покушај да се југославенске књижевности прикажу на грамофонским плочама и у тако ограниченом временском трајању (Иво Франгеш, Младен Лесковац, Маријан Матковић, Франц Петре и Драгутин Тадијановић 1960: 3). У „Приручнику за грамофонске плоче“ присутне су кратке биографије писаца, а у садржају имена писаца али не и наслови њихових песничких, прозних и драмских дела. Први песник ове антологије је Франце Прешерн а последњи Васко Попа. Заступљени су сви водећи српски песници 19. века, а 20. је представљен именима Дучића, Ракића, Црњанског, Настасијевића, Десанке Максимовић, Милана Дединца и већ поменутог Васка Попе. Од женских песника присутна је још само Весна Парун. Свакако се примећује одсуство Владислава Петковића Диса, Станислава Винавера, Растка Петровића, Оскара Давича...

Младен Лесковац је аутор веома сажетих али изврсних портрета српских писаца, међу њима и Црњанског, у том тренутку још увек политичког емигранта. Навешћу само неколико реченица о Десанки Максимовић, због предмета ове студије а не зато што је то један од бољих Лесковчевих портрета: „Најличнија је као лиричар. То је песник женски осећајан и непосредан, израстао у култу најбоље схваћене српске књижевне традиције, са

смислом за љупку музикалност течног и тачног стиховања, у чијој поезији су најснажнија места мотиви љубавни, живо осећање природе, сетни култ нежних и простих тренутака детињства; има у ње међутим и тмурних тонова, патриотских и човечно потресних, изазваних ужасима последњег рата и окупације“ (Лесковац 1960: 17).

При крају шесте деценије појавила се ипак и антологија *Југословенска револуционарна поезија* (Скопје 1959, избор: Мак Диздар, српску, хрватску и словеначку поезију, и Ацо Шошов за македонску). Присуство модерних песника из шесте деценије (Васко Попа, Миодраг Павловић и Бранислав Миљковић међу српским пеницима), па и појединих предратних надреалиста (Оскар Давичо, Милан Дединац, Душан Матић), поред песника који су учествовали у рату, чини да ова антологија не личи на неку која би била објављена четрдесетих година. У антологији су заступљене и Весна Парун и Десанка Максимовић (песмом „Спомен на устанак“).

У последњој години шесте деценије у Београду, 1960, појавиле су се и књига М. Панића Сурепа *Кад су живи завидели мртвима* и *Анџолоџија старе српске књижевности (XI – XVIII века)* Ђорђа Сп. Радојичића.

Панићева књига представља прозну целину, састављену од текстова српске старије књижевности. У књизи се налазе и одломци две Јефимије: Јефимије, ћерке господара Драме (после 1371), и Јефимије (1682) „монахиње што откупи за 30 динара књигу од ’богомрског Агаренина’ наричући рад разарање земље криком сељанке и речима великог песника, а своје име записа тајном буквицом“ (Панић 1960: 252).

И Радојичићева антологија садржи текстове у прози великог броја књижевника, укључујући и три песникиње: Деспотице Јелене – монахиње Јефимије

(„Туга за јединчетом“, „Не одгурни мене рабу твоју“, „И да утишаш буру љуту душе и тела мога“; Кне-

гиње Милице – монахиње Јевгеније („Молитва матере“, „Удовству мојему женик“); Јелене – кћери кнеза Лазара („Отписаније богољубно“). Доиста се ови текстови читају као песме у прози, а проза је устихована у Радојичићевој антологији „Старо српско песништво (IX – XVIII век) из 1988. године. Предговор за ту нову и донекле другачију антологију написао је Миодраг Павловић. Можда се тим предговором Павловић одужује Радојичићу јер је вероватно под његовим утицајем баш он у своју антологију целокупне српске поезије први укључио средњовековне песнике, али већ устихованим одломцима.

О интересовању за српску стару књижевност сведочи и појава књиге *Из ѿмине ѿојање. Сѿари срѿски ѿеснички зайиси* (Београд 1962) Ђорђа Трифуновића. Међу кратким записима које су у тренуцима надахнућа исписивали монаси нема записа ниједне монахиње.

У седмој деценији покренута је била едиција „Српска књижевност у сто књига“ (издавачи Српска књижевна задруга, Београд, и Матица српска, Нови Сад, а у Уређивачком одбору били су И. Андрић, Ж. Бошков, В. Ђурић, М. Лесковац, Д. Матић, Ж. Милисавац, Б. Михајловић, Б. Петровић, Ж. Стојковић). Највећи писци добили су посебне књиге, међу њима и Десанка Максимовић (*Песме* 1965), а многи други, из различитих жанрова, заступљени су одговарајућим антологијама. Српска поезија је тако представљена у шест избора, од старије српске поезије до српске дечје поезије.

Две књиге *Сѿаре срѿске књижевности* (1965, 1966) приредио је Драгољуб Павловић, а *Анѿологију сѿарије срѿске ѿезије* саставио је Младен Лесковац (прво издање, пре покретања ове едиције, 1953, треће издање 1972). У другој Павловићевој књизи заступљене су две српске средњовековне песникиње: Јефимија са две песме („Похвала кнезу Лазару“, „Запис на хиландарској завеси“) и Јелена Балшић („Отписаније богољубно“).

Новија српска поезија представљена је књигама *Песници I-IV* представљена је новија. Прву књигу (1964) приредио је и предговор написао Бошко Петровић. Она обухвата постбранковску епоху и садржи поезију песника који нису добили своје књиге, њих 14, од Јована Илића (4 песме), Милана Кујунџића Абердара (11), Јована Грчића Миленка (16) и Милорада Митровића (5) до Милете Јакшића (заступљен са далеко највише песама, 39, дакле целом једном омаленом књигом), Стевана Луковића (6), Светислава Стефановића (17), Војислава Илића Млађег (2), Данице Марковић (3), Милана Ђурчина (16), Мирка Королије (11), Душана Срезојевића (10), Милоша Видаковић (7) Милутина Бојића (8, укључујући „Плаву гробницу“). Уредников однос према песницима ипак се исказује и бројем песама, што је доказ да једина песникиња Даница Марковић ипак није представљена на одговарајући начин, чак јој је песма „Gallium verum“ скраћена за 2 строфе (остале две песме су „На бунару“ и Летње вече“).

Другу књигу (1965) уредио је Радомир Константиновић и у њој су песници међуратног доба који немају посебне своје књиге (Д. Васиљев, Р. Драинац, Т. Манојловић, Р. Ратковић, Ненад Митров, Жарко Васиљевић), сви примерено представљени већим бројем песама, нарочито Ратковић (24) и Драинац (18). Константиновић се није одлучио да изабере песме нити једне песникиње.

Али је у трећој књизи (1966), која се временски укршта са претходном, Иван В. Лалић поред 12 песника укључио и 2 песникиње: Драгољуб Ј. Филиповић (7), Јела Спиридоновић-Савић (5), Ранко Малденовић (7), Аница Савић-Ребац (10), Хамза Хумо (9), Александар Вучо (8), Гвидо Таргаља (9), Радослав Драгутиновић (5), Десимир Благојевић (10), Младен Лесковац (5), Скендер Куленовић (7), Чедомир Миндеровић (10),

Радомир Продановић (5). Мада Лалићев антологијски избор има донекле панорамски карактер, а аутор очигледно избегава ризик да одоли утицају друштвено угледних песника (Ч. Миндеровић), он је показао разумевање за вредност песника са друштвених маргина и песникиње представио ваљаније него његови антологичарски претходници.

Четврту књигу (1967) најновије српске поезије приредио је Предраг Палавестра. У односу на своју антологију из 1955. он је знатно променио вредносне критеријуме, па су му главни песници, после поново Стевана Раичковића (25), Васко Попа (19) и Миодраг Павловић (18). И нова звезда на небу српске поезије, Бранко Миљковић, знатно је са 14 песама испред ранијих Палавестриних песничких миљеника, Славка Вукосављевића (2) и Ристе Тошовића (2), па и Душана Костића (5). Очигледно да они више ни на друштвеној лествици не заузимају она престижна места као у послератним годинама. Али о несигурности и променљивости антологичаревих и нових мерила сведочи и податак да Јован Христић (4) заостаје у вредном натицању за Божидарем Тимотијевићем (7), Танасијем Младеновићем (6), као и да је Иван В. Лалић изједначен са Слободаном Марковићем (по 8 песама). Из Палавестриног новог избора изостала је Гордана Тодоровић па је ова антологија остала без иједне песникиње.

Палавестра је претходно, у Београду 1964. године, објавио и *Антологију српске и хрватске поезије двадесетог века* с великим бројем песника (77) и само две песникиње: Десанка Максимовић и Весна Парун (са по 4 песме). Он се није оглушио на рехабилитацију водећих српских песника прве половине 20. века, за шта заслуга после Другог светског рата припада Зорану Мишићу и Бориславу Михајловићу, па је у свој избор

укључио и Лазу Костића с песмом „Santa Maria della Salute“, Дучића, Пандуровића, Владислава Петковића Disa, Црњанског, Растка Петровића, Настасијевића (мада му је Настасијевић остао потцењен). Палавестра очигледно и даље није сигуран у процењивању вредности поезије Васка Попе и Миодрага Павловића (са по само 3 песме), али добро представља поезију Бранка Миљковића, који је већ стекао и уметнички углед одличним песмама, али и друштвени, нарочито песмом о Јосипу Брозу („Тито“).

Палавестрина антологија ипак је остала у сенци *Антологије српској песничкој (XIII–XX век)* Миодрага Павловића, објављене те исте 1964. године у Београду. Радикални модерниста из првих година шесте деценије, десетак година касније је антологичар који српску песничку традицију бескомпромисно ревалоризује с класицистичког а не авангардног или бар модернистичког становишта.

Битне разлике су у односу Мишића и Павловића антологичара у односу према српској књижевној традицији и према појединим српским песникињама. Павловић, вероватно и под утицајем тек објављених књига средњовековне српске књижевности, своју антологијски приказ српског песништва почиње од 13. а не као Мишић од скоро средине 19. века. Павловић у стварно живу традицију српске поезије по први пут укључује, поред 18 средњовековних песника, и две песникиње „старе“ књижевности: Јефимију Мрњавчевић и Јелену Балшић (са по 1 песмом). Место у његовом избору поново налази и Милица Стојадиновић Српкиња (с 1 песмом), а његовом укусу из шездесетих година ближа је Аница Савић-Ребац (3 песме) од Десанке Максимовић (две песме). „Леп али обесхрабрен таленат имали смо у нашем познатом естетичару-филозофу Аници Са-

вић-Ребац. Жена која је жарко трептала на мисао, као што се иначе трепти на додир, била је осетљива на светску културу, као што је била осетљива на медитеранске и алпске пејзаже. Свој уметнички медијум добро је изабрала, иако га није ни изблиза довољно неговала. Њена збирка *Вечери на мору* остала је све до данашњег без правог одјека, мада ће сигурно надживети многе некад веома познате стихотворце. Ако се класицизам узме као ознака одређене садржајне и стилске тежње, а не као ознака и назив периода песничке историје, онда би Аница Савић-Ребац својим интересом за антику, донекле и својим темама, али и својом прозодијом, представљала трећи вал нашега класицизма, јединствен и усамљен, али зато драгоцен, скупљајући у себи низ подстицаја из наше и страних традиција и отварајући нове путеве ерудитном и лирском песништву“ (Павловић 1964: 72-73). Не пише ли тако о Аници Савић-Ребац носилац четвртог вала „нашег класицизма“?

Али када је реч о Десанки Максимовић, Павловић је ближи Мишићевом уздржаном односу према српској песникињи од Михајловићевог веома благонаклоног вредновања њеног раног стваралаштва.

Вредности Павловићеве антологије доприноси и Јела Спиридоновић-Савић, чак и само једном песмом, али уз напомену да би је тек требало читати. А за разлику од низа антологичара (почевши од Богдана Поповића), мада не и Мишића, Павловић пише да у „занимљивом, неуротичном, исповедном опусу Данице Марковић нисмо успели да нађемо антологијску песму (исто: 57).

Ни после Павловићеве антологије није се одмах променио однос према поезији песникиња. Чак и у *Антологији српској љубавној песништва* (Београд 1967) Зорана Гавриловића, по њему од „почетака до данашњих дана“, а заправо од 18. века, однос песника и пес-

никиња је приближно 50 према 2 (Даница Марковић и Десанка Максимовић с укупно 4 песме).

На почетку осме деценије ипак се појављује, можда и под Радојичићевим и Павловићевим утицајем, прва антологија песникиња, а с именом Јефимије у наслову: *Српске њесникиње од Јефимије до данас* (Београд 1972) Стевана Радовановића и Слободана Радаковића. Аутори су поред устикованих текстова две средњовековне песникиње, монахиње Јефимије („Туга за младенцем Угљешом“, „Мољење Господу“, „Похвала кнезу Лазару“) и Јелене Балшић („Отписаније богољубно“), укључили и усмене песме које су певале три слепице певачице, Живана, Јеца и безимена из Гргуревца.

Добра је особеност ове антологије што су аутори учинили и избор одличних написа о песникињама, од Вука Караџића, преко Исидоре Секулић, Миодрага Павловића, Зорана Мишића, Борислава Михајловића-Михиза, Стевана Раичковића, Свете Лукића, Ивана В. Лалића, Миће Данојлића, Драгише Витошевића до новијих критичара. Тако аутори наводе мишљење Владана Недића о Живани („слепог просјака луталице“): „баш те песме, о породичној љубави, стављају Живану, без поговора, у ред највећих Вукових певача“ (Недић 1972: 12). А о слепици из Гргуревца Миодраг Поповић указује да је она „сачинила и песму о девојци која после великог пораза Срба са Турцима узалуд тражи мртвог драгана на неком пољу Косову. Косово је било свуда. Године 1813. цела Србија је била Косово“ (Поповић 1972: 26).

Антологија је сакупила песме 32 песникиње, а међу њима има више мање познатих а добрих („Зима“ Еустахије Арсић; „Шта се чудиш“ Драге Дејановић Арсенијевић; „Ја сам себи ружа и трн“ Јованке Хрваћанин; „Мир“ Милице Костић Селем; „Моја нит“ Јованке Са-

вановић), веома добре („Звезда мору“ Јеле Спиридоновић Савић; „Зајажене воде“, „Црна вда“ Мире Алечковић; „Беле кула“ Милене Јововић, „Руковет“ Мирјане Вукмировић; „У време несигурно, Јефимији“, „У мој бих Скадар“ Наде Шербан) и одличне („Праксителу“, „Јутро“, „Подне“ Анице Савић Ребац; „Спалићемо месец“ Милене Павловић Барили; „Тако сам се родила“ Флорике Штефан; „Невјестина махала“ Даре Секулић; „Љубавни позив непостојећем“ Гордане Тодоровић; „Савски мадригал“, „Мач се рађа“ Мирјане Стефановић; „О лету потоњем“ Тање Крагујевић; „Дечанска звона или светковина срца“ Даринке Јеврић).

У антологији је Десанка Максимовић, наравно, водећа песникиња са 11 песама. Аутори су навели и кратке одломке петорице књижевника који су писали о њеној поезији, међу којима издвајамо два скраћена. „Од прве збирке до књиге Тражим помиловање, од малих, љупких стихова за децу до лирског обрачуна са историјом, од вољеног човека до отаџбине, тече и провлачи се румена нит љубави схваћене не само као чежња, као сета, као бол, већ као једина могућност хуманизације света.“ (Гавриловић 1972: 106) „Попут понорнице, у тренутку када је нико није очекивао и на месту где јој се нико није надао, Десанка Максимовић се 1964. године поново снажно песнички објавила збирком *Тражим њомиловање* и стала у сами врх интересовања наше савремене поезије. Ова њена лирска дискусија са Душановим Законом и варијације на тему прошлости покренула је поново и то досад најжешћим интензитетом читав постојећи лирски арсенал наше песникиње и активирала све мисаоне и лирске струје које су се у њој невидљиво сабирале током неколико деценија. Истински песник је нашао своју тему.“ (Раичковић: исто)

Антологичари су навели и један надахнути цитат Борислава Михајловића- Михиза о женској поезији: „У

једној књижевности старој два века, коју је почео један калуђер избегао из манастира, коју је даље развио и дао јој националну оријентацију један сељак, – име жене књижевника је онолико ретко колико је крупна била празнина за оне интимне, топле и нежне, често одлучне просторе женствености, неречене и оковане“ (Михајловић 1972: 141). Ово лепо изречено мишљење оповргава ипак ова антологија, и то стиховима песникиња од средине 14. века до шездесетих година 20. века.

Али и на крају седме и у осмој деценији јављају се антологије без песникиња или са само једном песникињом.

Света Лукић и Вук Крњевић у својој антологији *Послератни српски њесници* (Београд 1970) одабрали се песме 25 песника и само 1 песникиње, Мирјане Стефановић са 3 песме („Други Гојко“, „Рибо не растачи“, „Савски мадригал“).

У *Једном веку српске њоезије* (Београд 1971) Остоје Кисића женску поезију репрезентује Десанка Максимовић с песмом „На бури“, а на челу мушке песничке колоне од 51 песника је Оскар Давичо са 17 песама, док га следе Бранко Радичевић (10), Владислав Петковић Дис, Растко Петровић и Вито Марковић (са по 7 песама).

Новије српско њесничџиво (Београд 1972) Милана Комненића је без песникиња, а Васко Попа је први песник и по години рођења и по броју песама, док је најмлађи (рођен 1948), 38. песник антологије Раша Ливада. Међу Комненићевим фаворитима су и Борислав Радовић (18), Миодраг Павловић (15), Бранко Миљковић, Вито Марковић, Бранислав Петровић (са по 9 песама).

Анџолоџија њесника (Београд 1976) Божицара Милидраговића, од Јована Стерије Поповића до Милана Комненића, заиста је антологија песника (21), с Десанком Максимовић као једином песникињом, али

са 9 песама. Двадесет и два поглавља предговора Милидраговић је посветио песницима које сматра најзначајнијим у два века српске поезије (само је последње о неколико најмлађих песника). У поглављу о Десанки Максимовић антологичар објашњава зашто је све песме преузео из тада последње песникињине збирке *Немам више времена* (1973), осим песме „Змија“, „једне од најлепших песама не само у поезији Десанке Максимовић“. Не потцењујући, дакле, „сав ранији песникињин опус“, за Милидраговића су „овом песничком књигом све црте њеног песништва постале изоштреније, јасније, особеније“, а оно што је Бранко Миљковић „означио као *еџисџенцијалну сџуден*“ овде је „толико аутентично подвучено да осећамо зебњу, а неизвестан понор с друге стране трајања постаје готово видљив“ (Милидраговић 1976: 36).

Аутор ове студије је и сам састављач антологија, чак четири, додуше различитог типа. У првој, *Књиџа џесама млађих јуџословенских џесника* (Београд 1971, касније још већи број издања), добио је задатак да у том избору, намењеном као лектира за основну школу, југословенско песништво шездесетих и седамдесетих година представи стваралаштвом само оних песника који су се у тим деценијама јавили својим првим књигама. Упркос веома ограниченом задатку који намеће лектира (и то за основну школу), он се одлучио углавном само за песнике који су главнину свог улога стављали на знак новине а не препознавања. Али је био свестан да се суочава с тешким задатком да се у другој половини тог 20. века, чији су се велики песници посветили откривању непознатих и неосвојених простора, који су се зарад истицања заставе на ничијој земљи одрицали лакшег посла убирања плодова, пронађе још увек „нове“ песнике, спремне за ризик и авантуру.

Ипак је у поезији млађих песника, до тридесет навршених лета, нашао знаке превратничког и модерног чак и у односу на њихове изузетне претече. И то нарочито код оних који су били представници и заступници по много чему брехтовске поезије стварног и свакодневног. „Друштвено биће си, / једеш са другима, спаваш са другима; / остани са конкретним стварима, на конкретним местима“ – гласе стихови најмлађег песника Јоана Флоре (1950). У књизи је и преко 20 српских „нових“ песника (најстарији је Владан Радовановић 1932) а ни једне српске песникиње! У целој антологији само су две песникиње, словеначка Светлана Макарович и хрватска Соња Манојловић.

Петров се и у антологији *Поезија југословенских народа 1945-1975. Токови. Ойредељења* (часопис *Дело*, Београд јануар 1975), одлучио само за Десанку Максимовић и песме из њене књиге *Тражим ѿмиловање* („За оне који царске друмове ору“, „За нероткиње“, „За људе који јасно виде“). Али у антологији критичара, који је међу првима почетком 1965. написао малу студију о поезији Десанке Максимовић у целини и истакао значај њене тада последње књиге *Тражим ѿмиловање*, песникиња не само да је једина представница српске женске поезије у његовој антологији него није ни у првом плану, ни у југословенском ни у српском контексту. А готово нико од великог броја критичара, који су о антологији писали и похвално и покудно, антологичару није замерио због тог великог пропуста. Зашто је критичар омануо у оцени велике песникиње? Грешка је вероватно била до песника у критичару. Он је седамдесетих година, поезијом збирке *Брус* (1979), био сав у матици неоавангардизма и зато му поезија Десанке Максимовић није била у средишту хоризонта очекивања и вредновања.

Али је зато касније, у првој, и још јединој књизи *Канон. Српски јесници XX века* (Београд 2008), Десан-

ку Максимовић сврстао међу четири канонска српска песника (пored Дучића, Попе и Ивана В. Лалића). С висина њених и њихових песама „пред овим аутором су се отварали широки видици и према светском и према српском песништву“, а њихове духовне творевине, као „четири свете књиге“, „усаглашене и повезане у вишем јединству, граде, заједно са делима других великих и значајних песника, јединствени канон српске поезије XX века“ (Петров 2008: задња корица).

Часопис Удружења књижевника Србије *Relations* објавио је (Belgrade 1978, January – June) антологију истог аутора, овог пута новије српске поезије на енглеском и француском језику – *New Serbian Poetry / La Nouvelle Poesie Serbe*. Већи број нових српских песника (46) распоређен је у неколико поглавља: Песници хуморне авангарде, Иронични митопеисти, Нови веристи, Неонадрелисти, Неосимболисти, Вербо-воко визуелни песници. У првој групи су песникиње Љиљана Ђурчић и Радмила Лазић, а међу неосимболистима је Тања Крагујевић.

Било је то време време пре „рађања феминистичке контрајавности“ (Бараћ 2015: 179), пре покретања часописа *ProFemina* (Београд 1994) и часописа *Књиженство* (за студије књижевности, рода и културе), чија је главна уредница проф. др Биљана Дојчиновић, која је и професор предмета за изучавања теорије и историје женске књижевности на Катедри за општу књижевност и теорију књижевности на Филолошком факултету у Београду, пре него што је Радмила Лазић указала да је, с једне стране, истраживање женске књижевности, као „посебног облика женске хуманистике“, почело „релативно касно, крајем шездесетих година“ 20. века, „у време великог таласа неофеминизма и у Европи у Америци“, а да је, с друге стране, још на крају тог века „на овим просторима оно готово табу“ (Лазић 2000: 8-9). Било је

рано, дакле, и да аутор у ту антологију укључи и рубрику „женска поезија“, а тако и већи број песникиња.

Он је, међутим и у антологији у деветој деценији, на енглеском језику (*A Book for Bhopal. 13 Poets from Belgrade*, Belgrade 1985), испољио уздржаност према женској поезији. Тринаеста песникиња у том избору, предвођених Браниславом Петровићем као најстаријим (1937), вршњакиња је Новице Тадића – Радмила Лазић (1949). Једина песникиња представљена је са 3 песме. Теме две песме су прави женски песнички концепти: једне Кафкина љубав према Милени, а друге „велико спремање“. Наводим другу песму у целини:

Настаје велико спремање.
Свуда завирујем,
Све померам,
Претражујем и премештам.

Чистим, перем, ветрим.
Гланцам оно
Што је изгубило сјај,
Што је одиграло своје
Избацујем.

Једно вешам,
Друго скидам,
Свему укидам престо.

У себи
Великим замахом све решавам,
Као да одсецам руже.

Песма „Велико спремање“ је прави, и то рани песнички манифест женске поезије на српском језику.

Цитирајући Радмилу Лазић из увода за њену антологију *Мачке не иду у рај* (Београд 2000), за ову песму може се рећи да она „урбаним гласом“, „раскида са романтичарским и симболистичким наслеђем (у смислу естетског превредновања традиционалних конвенција и норми): депатетизовањем песничког говора, демистификацијом поезије, увођењем свакодневног (па и колоквијалног) говора, довођењем у питање традиционалне форме песме и поетске структуре, критичким односом према стварности, разградњом чврсте поезиције субјекта“ (Лазић 2000: 7). Али осим теме *великој сиремања*, као и оног правога женског поређења „као да одсецам руже“, нису ли то одлике и неоавангардне поезије шездесетих и седамдесетих година, свеједно да ли су је писали песници или песникиње? И најсмелија мушка авангарда, у начелу, „свему укида престо“, осим, често, мушкарцу на престолу, а нарочито његовом фалусу. Али се фалуса, само не на престолу, не одриче ни женска поезија.

При крају осме деценије Универзитет Ајова, из Ајове Ситија (САД), у оквиру своје серије *Iowa Translations*, чији су главни уредници били и директори познатог Међународног програма писања (*International Writing Program*) Пол Енгл и Хуалин Ниех Енгл, објавио је и антологију *Савремена југословенска поезија* (*Contemporary Yugoslav Poetry*, 1977) Васе Михаиловића. У антологији је, с краћим предговорима, представљен четрдесет један песник и две песникиње, Десанка Максимовић и Весна Парун. Мада са 5 песама Десанка Максимовић (као ни Весна Парун са 6) није при самом врху (којим влада Васко Попа са 12 песама из два циклуса, „Белутак“ и „Мала кутија“, а са по једном песмом заостају Славко Михаљић и Бранко Миљковић), Васо Михаиловић је песникињи, првој по месту у „Садржају“, посветио (пored основних биобиблиографских подата-

ка) пар лепих реченица: „Последњих година она је написала можда своју најбољу поезију, евоциравши славу српске далеке прошлости с циљем да би њоме обасјала садашњост. ... Њене песме одликује снажан лиризам, истинска осећајност, готово паганска блискост природи, једноставност и непосредност, освежавајућа сликовитост и метафора. Ове су карактеристике биле присутне у њеном целом стваралачком животу“ (Mihailovich 1977: 5).

Света Лукић и у *Анџолоџији српске поезије* (Загреб 1981), од Бранка Радичевића до Матије Бећковића, као и у ранијој, оној у коауторству с Вуком Крњевићем (*Послератни српски песници*, 1970) укључује поезију само 1 песникиње, овог пута Десанке Максимовић са 9 песама (3 из књиге *Трајим њомиловање*), стављајући је, заједно с Давичом, у сам врх српске поезије, одмах после Васка Попе, Јована Дучића и Момчила Настасијевића, а испред Раичковића, Диса, Миодрага Павловића и Црњанског. Пише Лукић о Десанки Максимовић: „На свом путу, у дугом зрењу, а нарочито у последњој деценији, поезија Десанке Максимовић се испунила мање меком, мање женском, истинскијом стрепњом, страхом, предосећањем смрти, примањем смрти око себе и припремањем за њу. У том стању она је способна да скида вео по вео сопствених и туђих илузија. У фасцинантним новим песмама из двеју последњих збирки, *Трајим њомиловање* и *Немам више времена*, садржај као да је постао претежак за познату песникињину форму стиха, устаљену версификацију и изражајну апаратуру у целини“ (Лукић 1981: 14).

У уводним напоменама за антологију *Кључеви. Из новијеј песничкиња у Југославији 1968 – 1984* (Вршац 1984), Јовица Аћин је истакао да је за њега песнички говор „процес разарања идеологемског устројства језика

изнутра, изазивања потреса на тлу језика на којем се подижу упоришта за контролисање језика и језиком“, па да зато „поетско *ипрактиковање језика* не да се, наиме, посматрати без осврта на политичке праксе“ (Аћин 1984: 11). Поред четрдесетак песника (најмлађи рођени 1954), све мушкараца (од којих један, Иво Светина, има песму с насловом „Ову песму пишем пенисом“), опет једина песникиња – Тања Крагујевић, заступљена са две песме. Оне могу да се читају и у Аћиновом друштвено ангажованом кључу, али и кључем пригодним и за неке друге, не само политичке браве, као у песми „Стећци“: „Коледари коло воде / око лозе неродице / невестице / танке усновице // Навади се/ opak с opakима / Навади се / зао с зличићима / Навади се / гром с громићима // Коловођи / камне стопе / Коло стаде / и остаде“.

Десанка Максимовић је најстарија песникиња у антологији *Савремена поезија јуџословенских народа и народности* (Београд 1984). Приређивач Тиодор Росић је и добром хронологијом означио границе „савременог“ – од 1945. до 1980. године. У том раздобљу, које је представио песмама 93 песника, Десанка Максимовић је, заједно са Едвардом Коцбеком (по 8 песама) после Васка Попе (14) представљена с највећим бројем песама. О првој песникињи у овом избору (присутне су и Весна Парун, Флорика Штефан и Весна Крмпотић) Росић пише да је она новим књигама (*Тражим ѿмиловање*, Београд 1964, *Немам више времена*, Београд 1973, *Лешојис Перунових ѿшомака*, Београд 1976), „остварила заокрет, ако не тако изразит по начину казивања (јер је већ песмом 'Срна' назначила неке од карактеристика свог будућег песништва), оно, свакако, по значењским компонентама своје поезије. Ова песникиња није песник егзистенцијалних сукоба, она је песник који поезију не ствара само у дијалогу са самим собом,

већ и на нивоу комуникације с историјом, религијом и неким другим облицима традиционалне културе“ (Росић 1984: 9).

Разумљиво је што је *Анџолоџија Албајџрос* (Београд 1985) Гојка Тешића без иједне песникиње. Врсни истраживач српске књижевности 20. века, нарочито српског модернизма и авангарде, Тешић је открио податак да су Светислав Стефановић, Тодор Манојловић и Станислав Винавер намеравали да сачине антологију песника и сарадника Цвијановићеве библиотеке *Албајџрос*. Како та њихова замисао никада није била остварена, Тешић се одлучио да после више од пола века састави такву антологију према поетикама несуђених антологичара. А том кругу није припадала нити једна песникиња, а свакако не ни Даница Марковић или Десанка Максимовић.

Тешић је, али већ у десетој деценији 20. века, остварио и своју давнашњу замисао – *Анџолоџију њеснишиџва српске авангарде 1902-1934. Оџкровења ѳ Преиначења* (Нови Сад 1993). У тај избор, и то у њен уводни део („Претече / Протоавангарда“) укључио је, поред Милана Ђурчина (са 7 песама), Владислава Петковића Диса (5), Душана Срезојевића (1), Светислава Стефановића (2) Димитрија Митриновића (4), Станислава Винавера (3), Милоша Видаковића (2), Ива Андрића (3), Михаила Мирона (1), Драгана Алексића (1) и Аницу Савић с песмом „Визија“. Ову песму би, мада је није укључио у своју антологију, Миодраг Павловић такође могао да назове „класицистичком“ („И на небу се, као на огромној камеји, / Указа, са белином облака, / Летњих и сјајних, драгих Вечелију, / Као истина победан Лик, и диван / Као осмех Јеладе“...).

Тешићев „II део“ је „Авангарда 1917–1934“, са низом „Изама – експресионизам, суматраизам, космизам,

интеркосмизам, зенитизам, дадаизам, антидадаизам, светокретизам, хипнизам, конструктивизам, интуитивизам...“ (исто: 79), три „Песме“ Милене Павловић Барили (песме су писане на италијанском језику а објављују се у преводу Николе Бертолина).

А у деветој ценији, у њеној другој половини, јавиле су се још неколике антологије српске поезије на српском, енглеском и шпанском језику.

Укус осамдесетих (Београд, Смедерево 1986) Миодрага Перишића занимљив је по томе што је састављач предност дао Новици Тадићу (1949), Борисаву Радовићу (1935), Милутину Петровићу (1941), Мирославу Максимовићу (1946), Слобдану Зубановићу (1947), Душку Новаковићу (1948) у односу, с изузетком донекле Васка Попе, на Миодрага Павловића, Стевана Раичковића, Ивана В. Лалића, Бранка Миљковића... Усамљена песникиња Радмила Лазић заступљена је са песмама „Велико спремање“, „Преображај“, „Аутопортрет“, „Ноћни парови“. „Ова панорама српске поезије“, како истиче антологичар, „сачињена је у складу са начелом које је овде описано као ’укус’ година у којима управо живимо. Ако је састављач имао намеру да у највећој мери афирмише ’генерацијске’ склоности у савременој поезији, онда би се она свела на остатак имена. Пошто му ни таква намера није била туђа, састављач се трудио да ту ’генерацијску склоност’ стави у одређен књижевноисторијски контекст...“ (Перишић 1986: задња клапна). Састављач је показао склоност ка песмама с мотивом града, са судбином народа и са „драмом индивидуе у историји, драму с преваходно социјалним тензијама“ (исто).

Поменута генерацијска склоност руководила је и Михајла Пантића и Васу Пантића у антологији *Шум Вавилона*, с поднасловом „(критичко-поетска хрестоматија млађе српске поезије)“ (Нови Сад 1988). На почет-

ку нису песме најстаријег „млађег“ песника него једног од најстаријих – Новице Тадића (1949). Мада је Радмила Лазић у првом пасусу антологије *Мачке не иду рај* оценила да је заступљеност песникиња у *Шуму Вавилона* само „симболичко присуство“ (Лазић 2000: 5), овде је проценат женске поезије повољнији него у ранијим родно мешовитим изборима: 30 песника према 6 песникиња (Р. Лазић, Љиљана Ђурђић, Мирјана Божин, Ивана Миланкова, Гордана Ђирјанић, Снежана Минић).

Врлина књиге *Шум Вавилона* је и у томе што после изабраних песама сваке песникиње следи мали оглед о његовој, односно њеној поезији. Тако Михајло Пантић у тексту „Херметизам и индивидуалне могућности“ пише и о „систему утицаја утканих у песме Гордане Ђирјанић“ (Пантић 1988: 466) да би закључио: „Најбоље песме спајају искуства свих наведених поетика, Ђирјанићкиним гласом, у значајне, незаобилазне стихове савремене српске поезије. Једна од таквих је 'Од шинтера до свеца' – песма која слика промене на њеном песничком путу, што од младалачке провокативности у гротесци креће према сериозном лиризму. У сажетом наводу: *О, кад исцрпим звезде / и кад останем сама. / Дошуњаћу се џомили џолемој, / њред оїледало, искашљајући је, / искашљајћи /изјреденим мојим / меким орјулама. // Измилеће исцрчаће / њрхнуће / ујркос усјешним / смрјним ранама ... / чистје од сећања / све моје врлине. Та жудња да се њобеди 'замрачујућа' њрошлостј и да се сјијине до седе (садашње) каракјеристјична је и за друје најусјелије њесме Гордана Ђирјанић...*“ (исто: 467).

У години када се обележавала шестстота годишњица Косовског боја појавила се антологија *Темељи. Нова срјска њоезија о Косову* (1989) Павла Зорића. Прва песма књиге је, с правом, „Грачаница“

Десанке Максимовић, а затим следе песме 34 песника и две песникиње: позната песма Даринке Јеврић „Дечанска звона или светковина срца“ и 5 песама Љубице Милетић: „Орање“, Српском песнику“, „Ја и кнез Лазар“, „Јефимија на зиду у Грачаници стрепи“, „Гори вам кућа, анђеле“, коју, кратко, наводим у целини: „Гори нам кућа, / А још се нисмо снашли / Да одемо по воду. // Пресвуци се, анђеле, / Стреси прах, / И устани. // Ово није летопис. / Ово је сада“.

Објављене су у деветој деценији и две антологије, на енглеском и шпанском језику: *Serbian Poetry from the Beginnings to the Present* (New Haven 1988) Милне Холтона и Васе Михаиловића у САД, и *Veintitres Poetas de Belgrado* (1985) Бранислава Прелевића у Београду.

Америчка антологија унеколико је слична Павловићевој, јер почетке српске поезије такође сагледа од „Поезије Старе Србије“, а међу 12 средњовековних песника су и две песникиње – Јефимија Мрњавчевић (са 2 песме) и Милица Хребелановић (с 1 песмом). Додуше, ови антологичари су се одлучили да у антологију укључе и српску усмену поезију. Али у ширем избору уметничке поезије антологичари су препознали значај само једне песникиње – Десанке Максимовић. Она је заступљена са 6 песама, колико имају и Војислав Илић, Јован Дучић и Оскар Давичо, а по 7 песама имају само Милош Црњански, Васко Попа, Миодраг Павловић, Иван Лалић и Бранко Миљковић.

Прелевићева књига представља поезију 23 песника – како се може видети и из наслова – средњег и млађег поколења, од Бранка Миљковића до Новице Тадића. Али је са 2 песме заступљена само једна песникиња – Радмила Лазић.

Десету деценију обележиле су три антологије, од којих једна на енглеском језику: *An Anthology of Modern*

Serbian Lyrical Poetry (1920–1995) Милослава Шутића (Београд 1999). Шутић је начела свог избора образложио изванредном студијом од преко педесет страна – „Естетички приступ модерној српској поезији“. Он је указао да се у разним српским антологијама често користи реч „поезија“, а само у неколико „лирска поезија“, али без објашњења за употребу једног или другог термина у насловима. Шутић се не слаже ни с често навођеном тезом да је од краја 19. века сва поезија најчешће лирска, него тврди да таква теза не стоји нарочито када је реч о поезији 20. века. За њега је, од почетака песничког стварања, од тренутака одвајања песме од музике и плеса, лирска поезија испољила посебан, високо карактеристичан стил (*mode*). И те је карактеристике Шутић открио у субјективној, експерименталној сфери и у сфери песничког израза. И објаснио је карактеристике и теоријском анализом и својим избором поезије 73 песника, дакле веома широким представљањем различитих видова лирске поезије у преко седам деценија 20. века. Судећи по Шутићевој антологији, ипак, у том раздобљу елеменат лирског није био својствен српским песникињама, осим донекле Јелени Спиридоновић Савић („Звезда мору“, „Еротика“), Аници Савић Ребац („Праксителу“, „*Magia Naturalis. Solstitium*“) и Десанки Максимовић („Свод небески је хладан“, „Рука“, „Грлица“, „Сељакова смрт“). Шутић оцењује да је у модерном српском песништву лирски елеменат највише изражен у песничком стваралаштву Момчића Настасијевића (9 песама), Бранка Миљковића (8), Јована Дучића и Васка Попе (по 7 песама).

Шутић је објавио и српску верзију антологије – *Антологија српске модерне лирске поезије (1920–1995)*, у Београду 2002, а у њу је укључио и песму Мирјане Божин „Бесмртност траве“. У Београду је 2010. изашло и друго издање његове антологије на енглеском језику

На самом почетку последње деценије, 1991, појавила се антологија *Модерно српско њесништво* (Сарајево 1991) Стевана Тонтића, једног од водећих српских песника генерације после Другог светског рата (рођен 1946). Своју антологију објавио је у последњи час пре почетка ратних збивања, од којих се није лако „избавио“ 1993. године одласком у Немачку. Песник је боравио у Немачкој до 2001. године, а после повратка у град своје младости и зрелости напустио га је средином друге деценије новог века, можда коначно, да би постао становник северне српске престонице, Новог Сада. Своју скиталачку судбину описао је у интригантном песми „Исповест егзиланта“, од које наводим другу, последњу строфу: „грешком и свједок – ко то прашта? / С непријатељем за сто сједам!? / Проклет бићу у кољена седам. / И преживјети и живот дати - / све мирише даром подлаштва“. Пре него што се и он уписао у дугачак списак „прогнаних орфеја“, како гласи наслов *антологије српске издјеличке њоезије* Ненада Грујичића (*Проћнани орфеји*, Сремски Карловци 2015), Тонтић је сачинио једну од најпотпунијих антологија модерног српског песништва, са чак 175 песника, а не огрешивши се ипак ни о женску поезију, представивши је песмама 16 песникиња.

Али велики преокрет представља, када је реч о женској поезији, више пута већ помињана, а и навођена, антологија *Мачке не иду у рај* (Београд 200) Радмиле Лазић из последње године 20 века.

У предговору „Шта се хоће овом антологијом“, а реч је о антологији само женске поезије (21 песникиња), ауторка је одлучно изјавила да је „неопходност ове антологије појачана уверењем да постоји аутентично женско стваралаштво, аутономно колико и универзално, недовољно познато и признато, а довољно вред-

но да се представи на овај начин (Лазих 2000: 5). Она је нагласила и да „намера ове антологије није гетоизација женске поезије или њена сепарација из корпуса књижевности, јер је писање жена у сталном дијалогу и са женском и мушком књижевношћу, што показује и поезија ових ауторки“ (исто).

У закључку ове студије задржаћу се укратко и на антологијама 21. века. Изгледа да у новом веку почиње да се смањује неравноправан однос песника и песникиња, и у српским и у светским антологијама. На свој нови статус песникиње су утицале пре свега својом родном самосвешћу, а оно је у песништву било засновано и на квалитету њиховог стваралаштва. Поезија жена је и по квантитету први пут у српској књижевности, метафорички речено, више него само таласање у поређењу с мушким цунамијем.

О томе сведочи не толико још једна антологија женске поезије, *Дискурзивна њела њоезије* Дубравке Ђурић (Београд 2004), нити *Недоломсѡво (Панорама српској ѡеснишѡва краја ХХ века*, Загреб 2006) Бојане Стојановић Пантовић (66 песника / 15 песникиња), колико антологије с песницима и песникињама чији су састављачи критичари и песници а не критичарке и песникиње.

Поменућу и неке важније антологије 21. века: *Анѡолоѡија српске лирике. 1900–1914* (Београд, 2001) Леона Којена (12 песника / 1 песникиња); *Јуѡро мислено. Немањѡћско доба. Зборник средњовековне српске ѡоезије* (Нови Сад 2008, али састављена почетком седамдесетих година 20. века) Васка Попе (26 песника / 2 песникиње); *Из музеја шумова (Анѡолоѡија новије српске ѡоезије 1988–2008*, Београд, 2009) Ненада Милошевића (32 песника / 15 песникиња); *Анѡолоѡија* (Београд, 2010, 2011, 2012, три песничка годишњака) Ми-

лана Радуловића Радулета (заступљен је велики број песника, али и песникиња: 9, 23, 10); *Антологија. Златни век српског песничтва. 1910/2010* (Нови Сад, 2010), Селимира Рауловића, (25 песника / 1 песникиња); *Простори и фигуре* (Београд 2012) Владимира Стојнића (18 песника / 6 песникиња); *Nine Serbian Poets. Anthology of Contemporary Serbian Poets. Девет српских песника. Антологија новије српске поезије* (Нови Сад, 2012) Владимира Гвоздена (9 песника / 2 песникиње); *Панорама нове поезије у Србији* (Београд, 2014) Горана Лазичића (59 песника / 21 песникиња).

Ако у познатој антологији *Contemporary East European Poetry* (Emery George 1983, 1993) није било места ни за Десанку Максимовић, а јесте за 5 српских песника, у страним антологијама новог века поједине српске песникиње су привукле пажњу антологичара, поред песничких квалитета и својом родном самосвешћу. Указаћу на присуство песникиња у неколико страних антологија: *Das Lied öffnet die Berge: eine Anthologie der serbischen Poesie des 20. Jahrhunderts*, (2004; Jähnichen, Manfred) – 74 песника / 7 песникиња (Гордана Ђирјанић, Радмила Лазић, Десанка Максимовић, Снежана Минић, Ана Ристовић, Аница Савић-Ребац, Дара Секулић); *Being Alive* (2004 Neil Astley) српску поезију представља Р. Лазић; *New European Poetry* (2007 Wayne Miller и Kevin Prufer) 5 песника / 3 песникиње (Р. Лазић, Марија Кнежевић и Ана Ристовић); *Horse has six legs* (Charles Simic, 2010), 24 песника / 5 песникиња (Д. Максимовић, Љ. Ђурђић, Р. Лазић, Нина Живанчевић, Даница Вучићевић); *Cat Painters: An Anthology of Contemporary Serbian Poets* (Biljana Obradović, Dubravka Đurić, 2016) 71 песник / 27 песникиња (Љ. Ђурђић, Р. Лазић, Д. Ђурић, М. Кнежевић, А. Ристовић, С. Марковић и друге).

На крају ево и података о броју српских песникиња у 55 песничких антологија 20. века, српске, а и у неколико антологија не само српске поезије:

Без песникиња је 9 антологија; с 1 песникињом 23 антологије; са 2 песникиње 10; са 3 песникиње 8; са 4 песникиње 1; са 6 песникиња 3; са 16 песникиња 1 антологија. Само у једној антологији однос песникиња и песника је 1 према 5, у још једној је готово 1 према 10, док је у осталима несразмера неупоредиво већа. У две антологије представљена је само поезија песникиња.

Литература

- Анџолоџија лирских њесама, Јуџословенски расвиџ, април-мај 1937;*
Astley, Neil. *Being Alive*. Bloodaxe Books, 2004;
Аћин, Јовица. *Кључеви. Из новијеџ њесниџиџва у Јуџославији 1968 – 1984*. Вршац, 1984;
Гавела, Ђуро. *Анџолоџија срџскохрваџске џослераџне лирике*. Београд, 1937;
Гавриловић, Зоран. *Анџолоџија срџскоџ љубавноџ џесниџиџва*. Београд, 1967;
Гавриловић, Зоран у: *Срџске џесникиње од Јефимије до данас*. Београд, 1972;
George, Emery. *Contemporary East European Poetry*. Ann Arbor, 1983;
George, Emery. *Contemporary East European Poetry*. Oxford University Press, 1993;
Gvozden, Vladimir. *Nine Serbian Poets, Anthology of Contemporary Serbian Poets*. *Девеџи срџских џесника. Анџолоџија новије срџске џоезије*. Нови Сад, 2012;
Диздар, Марк, Шопов, Аџо. *Јуџословенска револуџионарна џоезија*. Скопје, 1959;
Жежељ, Андра. *Анџолоџија новијеџ јуџословенскоџ лирскоџ и еџскоџ џесниџиџва*. Београд, 1939;
Зорић, Павле. *Темељи: Нова срџска џоезија о Косову*. 1989;
Ђурић, Дубравка. *Дискурзивна џела џоезије*. Београд, 2004;

- Ђуричић Младен Ст., и Дамњановић, Мирко. *Анџолоџија српске рајне лирике 1912 – 1922 год.* Београд, 1926.
- Илић, Војислав Млађи. *Анџолоџија српске лирике од Бранка до данас.* Београд, 1920;
- Jähnichen, Manfred. *Das Lied öffnet die Berge : eine Anthologie der serbischen Poesie des 20. Jahrhunderts*, Gebundene Ausgabe, 2004;
- Јуџословенска џоезија. Београд, 1949;
- Кисић, Остоја. *Један век српске џоезије.* Београд, 1971;
- Кнежевић, Миливоје В. *Анџолоџија „Одабрана сџрана“.* Из савремене српско-хрвајске лирике, Суботица, 1929;
- Ковачевић, Божидар. *Анџолоџија љубавне лирике.* Београд (без године издања);
- Којен, Леон. *Анџолоџија српске лирике (1900 – 1914).* Београд, 2001;
- Комненић, Милан. *Новије српско џеснишџво.* Београд, 1972;
- Константиновић, Радомир. *Песници II.* Београд, Нови Сад, 1965;
- Lazić, Radmila. *Маџке не иди и рај.* Beograd, 2000;
- Лазичић, Горана. *Панорама нове џоезије у Србији.* Београд, 2014;
- Lalić, Ivan, V., Pupačić, Josip. *Vrata vremena.* Zagreb, 1958;
- Лалић, Иван В. *Песници III.* Београд, Нови Сад, 1966;
- Лесковац, Младен. *Анџолоџија сџарије српске џоезије.* Нови Сад, 1953;
- Лесковац, Младен. *Анџолоџија сџарије српске џоезије.* Београд, 1972;
- Лукић, Света, Крњевић, Вук. *Послерајни српски џесници.* Београд, 1970;
- Lukić, Sveta. *Antologija srpske poezije.* Zagreb, 1981;
- Mihailović, Vasa D. *Contemporary Yugoslav Poetry.* Iowa City, 1977;
- Mihailović, Vasa, Milne Holton. *Serbian Poetry from the Beginnings to the Present.* New Haven 1988;
- Милидраговић, Божидар. *Анџолоџија џесника.* Београд, 1976;
- Милошевић, Ненад. *Из музеја шумова (Анџолоџија новије српске џоезије 1988 – 2008).* Београд, 2009;
- Михајловић, Борислав. *Српски џесници између два рајна.* Београд, 1956;
- Михајловић, Борислав, у: *Српске џесникиње од Јефимије до данас.* Београд, 1972;

- Мишић, Зоран. *Анџолоџија српске њезије*. Београд, 1956;
- Недић, Владан у: *Српске њесникиње од Јефимије до данас*. Београд, 1972;
- Obradović, Biljana D., Dubravka Djurić. *Cat Painters: An Anthology of Contemporary Serbian Poets*. 2016;
- Павловић, Драгољуб. *Сџара српска књижевности, I*. Београд, Нови Сад, 1965;
- Павловић, Драгољуб. *Сџара српска књижевности, II*. Београд, Нови Сад, 1966;
- Павловић, Миливоје. *Анџолоџија*. Ница, 1917;
- Павловић, Миливоје. *Анџолоџија*. Београд, 1927;
- Павловић, Миодраг. *Анџолоџија српској њесништва (XIII – XX век)*. Београд, 1964;
- Палавестра, Предраг. *Анџолоџија њослеријне српске њезије*. Београд, 1955;
- Палавестра, Предраг. *Анџолоџија српске и хрвајске њезије двадесетог века*. Београд, 1964;
- Палавестра, Предраг. *Песници IV*. Београд, Нови Сад, 1967;
- Пандуровић, Сима. *Анџолоџија најновије лирике*. Београд, 1921;
- Панић, Суреп М. *Кад су живи завидели мртвима*. Београд, 1960;
- Pantić, Mihailo, Pavković, Vasa. *Šum Vavilona*. Novi Sad, 1988;
- Perišić, Miodrag. *Ukus osamdesetih*. Beograd, Smederevo, 1986;
- Петров, Александар. *Књија њесама млађих јуџословенских њесника*. Београд, 1971;
- Petrov, Aleksandar. *Poezija jugoslovenskih naroda 1945-1975. Tokovi. Opredeljenja, Delo*. Beograd, januar 1975;
- Петров, Александар. *New Serbian Poetry / La Nouvelle Poesie Serbe, Relations*. Belgrade, January – June, 1978;
- Petrov, Aleksandar. *A Book for Bhopal. 13 Poets from Belgrade*. Belgrade, 1985;
- Петров, Александар. *Канон. Српски њесници XX века*. Београд, 2008;
- Петровић, Бошко. *Песници I*. Београд, Нови Сад, 1964;
- Попа, Васко. *Јуџро мислено, Немањинско доба*. Нови Сад, 2008;
- Поповић, Богдан. *Анџолоџија новије српске лирике*. Загреб, 1911;
- Поповић, Миодраг у: *Српске њесникиње од Јефимије до данас*. Београд, 1972;

- Prelević, Branislav. *Veintitres Poetas de Belgrado*. Belgrado, 1985;
- Радаковић, Слободан, Радовановић, Стеван. *Српске џесникиње од Јефимије до данас*. Београд, 1972;
- Радојичић, Ђорђе Сп.. *Анџолоџија стџаре српске књижевности (XI – XVIII века)*. Београд, 1960;
- Раичковић, Стеван у: *Српске џесникиње од Јефимије до данас*. Београд, 1972;
- Радуловић, Милан. *Анџолоџија*. Београд, 2010;
- Радуловић, Милан. *Анџолоџија*. Београд, 2011;
- Радуловић, Милан. *Анџолоџија*. Београд, 2012;
- Рауловић, Селимир. *Антологија. Злајни век српској џесништва. 1910 / 2010*. Нови Сад, 2010;
- Росић, Тиодор. *Савремена џоезија јуџословенских народа и народности*. Београд, 1984;
- Simić, Charles. *Horse has six legs*. 2010;
- Скерлић, Јован. *Истџорија новије српске књижевности*. Београд, 1914;
- Стефановић, Светислав. *Нова анџолоџија српске лирике. Прво доба*. Београд, 1943;
- Стефановић, Светислав. *Нова анџолоџија српске лирике. Друџо доба*. Београд, 1944;
- Stojanović Pantović, Vojana. *Nebolomstvo (Panorama srpskog pesništva kraja XX veka)*. Zagreb, 2006;
- Стојнић, Владимир. *Простџори и фиџуре*. Београд, 2012;
- Тешић, Гојко. *Анџолоџија АЛБАТРОС*. Београд, 1985;
- Тешић, Гојко. *Анџолоџија џесништва српске авангарде 1902-1934, Оџкровења & Преиначења*. Нови Сад, 1993;
- Тонтић, Стеван. *Модерно српско џесништво*. Сарајево, 1991;
- Тошовић, Ристо. *Поезија младих*. Београд, 1948;
- Трифуновић, Ђорђе. *Из џмине џојање. Стџари српски џеснички зайиси*. Београд, 1962;
- Frangēš, Ivo, Leskovic, Mladen, Matković, Marijan, Petre, Franc, TadijanovićDragutin. *Antologija jugoslavenske literature (Poezija, proza, drama)*. Zagreb, 1960;
- Šutić, Miloslav. *An Anthology of Modern Serbian Lyrical Poetry (1920 – 1995)*. Belgrade, 1999;
- Шутић, Милослав. *Анџолоџија српске модерне лирске џоезије (1920 – 1995)*. Београд, 2002;

Šutić, Miloslav. *An Anthology of Modern Serbian Lyrical Poetry (1920 – 1995)*. Belgrade, 2010;

Wayne, Kevin Prufer. *New European Poetry*. Graywolf Press, 2007;

Aleksandar Petrov

SERBIAN WOMEN POETS IN POETIC ANTHOLOGIES OF THE 20TH CENTURY

Summary

The goal of this article was to identify the presence of Serbian women poets in poetic anthologies of the 20th c (with a reference to the most important anthologies of the 21st c). We have researched over 60 anthologies, most of them dedicated to Serbian poetry, not only written in the 20th c. A smaller number of anthologies were published in foreign languages. Among 20th century anthologies, 9 of them did not feature women poets at all: 23 of them presented only one woman poet, 10 included two women poets; 3 women poets appear in 8 anthologies; 4 in one anthology; 6 in 3 anthologies, and 16 in one anthology. Only in one anthology the ratio between women and men poets was 1 to 5, in another one it was almost 1 to 10, while in all the others the disproportion was substantially larger. Two anthologies were dedicated only to women poets.